

EVANGYÉLIOMI PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy íven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt, negyedévre 1 frt 50 kr. az osztrák-magyar birodalmon kívüli országokba egy évre 7 frt; — egyes szám ára 12 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr, harmadiknál 70 kr, bélyegdíj mindenik hirdetésnél külön-külön 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. Melléklési díj minden száz darabtól 1 frt 50 kr. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. — intézendők.

A református egyház eredetének alapja.

(Vége.)

Lutherhez hasonlólag kezdett Zwingli, csakhogy lassabban, óvatosabban s a neki adott talentumok mérve szerint. Összehasonlítandó élettrajza Christoffeltől, továbbá Zwingli összes iratai kivonatban Usteri és Vögelintől (1819.) Megjegyzésre érdemes a zürichi reformátor különös ismertető jegye: Istenről és az isteni ige működésétől várni mindent. Már 1516-ban elindult Zwingli Einsiedelbe s itt kezdé meg reformatori működését. Ide kíséré a sziklaszilárd meggyőződés: 1) Hogy Isten igéje egyedüli zsinórmérték a hitre és életre nézve és 2) hogy Krisztus a mi egyedüli üdvünk. Így már csirájában meg volt mindaz, minek adott időben reformációhoz kellett vezetnie. Hogy Schweizban a reformatio kivitele lassabban történt, mint Wittenbergben, ez Isten végzése volt. Majd egy Ilyés és Ézsaiás, aztán Eliza és Jeremiás adatott Isten népének. Isten országában nem kormányoz az egyformaság. Általában: önkényüleg ragadni, futni, hova az ember küldve nincs, — ez nem nevezhető egy reformator ismervének. A honnan kezdetben megelégedett Zwinglink azzal, hogy a bibliai tan kovászát a hallgatók sziveibe behelyezze, s a többire nézve várta Isten áldását. Zürichben lassanként elhárították az evangyéliomi igazság akadályai; az evangyéliomi predikáció szava által eltávolítá Zwingli Zürichből a bünbocsátólevél áruló Sámson. Egyedül Isten igéje szoritá ki a zsoldos szolgálatot is, melyet a zürichiek idegen hatalmaknak teljesítettek, s melynek folytán a városi erkölcsök oly igen megromlottak. Végül az istenitisztelet egész megváltozása az ige szerint történt.

1523 óta a tanács jóváhagyása mellett messze kiható reformokat tett Zwingli, miután Zürich az ellenségek száját bedugta. Legkitünőbb változás történt a naponkénti nyilvános írásmagyarítás berendezése folytán. A képek a templomokból óvatosan kihordattak, a mise be lett szüntetve, zárdák feloszlattak, egyházfegyelem és zsinat létesített s Zürich reformálva lón.

Látjuk tehát, hogy itt hiányoznak a szász reformatio nagy drámai hatásai; minden lassanként fejlődik s organice, nem pedig lökészerűleg jut kivitelhez. Aztán semmi sem történik a gyülekezet fejei által, hanem a keresztyén gyülekezet s annak polgári hatósága reformálta magát. Csendben, kovászszzerűleg, de annál biztosabban és valóban népszerűen szilárdult meg Schweizban a reformatio. Nem hamarkodtak el semmit, hanem a reformátor folytonos felvigyázása mellett érlelődött meg minden, daczára az ellenálló akadályoknak. Épen azért, mert semmi sem volt zajjal meghódítva, hanem minden talpalatnyi föld az ellenségtől kiviva, nem állottak rá, hogy az ellenséggel szerződjenek. Zürichben azon tudat és érzés uralgott, hogy Isten hívta el őket ily dolgok művelésére s hogy nem az ő erejük tette azt, hanem Isten. (5. Móz. 8, 17. 18.) Már Wittenbergben több emberi erő igénybe vételét látjuk. Alázatosság és szerénység jellemzik Zwinglit egész a kappeli csatában történt nemes haláláig; saját személyiségét nem becsülé túl annyira, hogy a városban vagy a harcznál mögött magát elrejtse. Ment bátran az ellenséges kantonok elleni harciba, miként azt hivatása követelte, s nemesen halt meg, mint tábori lelkész, harczolt mint városnak polgára; nem ijedt meg, mint valami gyáva szerzetes.

Zwinglit bámulhatjuk, mint Istennek emberét; férfit, ki nem bizakodott el, hanem alázattal megadta Istennek a tiszteletet. Isten igéje és tisztelése volt életének két vezércsillaga. A reformációnak ily auspiciumok alatt kezdett munkája fenmaradt, s hol e reform áttört, ott a soli Deo gloria-t, a szigorú irásszerű jellemet, a purust, vagy, ha úgy tetszik, a puritan-t nem tagadta meg.

Tehát: Luther Istennek embere és Zwingli is az. Hitalapjuk ugyanaz, mindkettőjük által önállóan a sz. írásból merítve. Kitészik ez leginkább abból, hogy kezdetben Zwingli nem átallotta Luthert nyilvánosan dicsérni; azt mondja róla: „Luther nagyobb komolysággal nyomozta a sz. írást, mint bárki ő előtte; Luther dogmatikai tana és nézetei annyira Isten igéjén alapulnak, hogy azokat egy halandó sem czáfolja meg.“

A mi a kiinduláspontot illeti, mindketten egy valának. Szóljunk azonban most valamit külön b ő z ő s é g ő k r ő l. A kettő közti különbség ez: Luther a nagy kezdetek, erélyes kezdeményezések férfja volt; uttörő és alapító hozzá hasonló nélkül; de a kényelem nem engedte meg neki, hogy a megvetett alapot egész a zárkövig, Isten beszédének megingathatlan szabálya szerint megalkossa. Sokkal inkább Hundeshagen találó kifejezése szerint, genialis gondnólküliség élteté őt. Az előtte lebegő cél elérésére szilárd erélylyel birt. Ez természetesen jó is volt, míg igazságról volt kérdés, de vészes, midőn jogbirtoklás forgott szóban. Őt bosszantá Zwingli eltérő tana s annyira engedte magát ragadtatni, hogy a reformátusokat sakramentáriusoknak és ördög hiveinek gunyolta. (Planck, Geschichte der Entstehung des protest. Lehrbegriffs. Bd. II. pag. 318. 473.)

E különös jellemvonásnak meg voltak következményei mind Luthernél, mind az ő egyházában. Lehetetlenség Luther műveiből egy tanrendszert létrehozni; némely pontra nézve csak nagy fáradsággal jöhet tisztába az ember a felett, hogy mi volt tulajdonképen Luther nézete. Iratai friss, élő forrás, telve kimerithetlen kellemmel és elevenséggel; Luther az irás középpontján állott. De a tan egészét nem fejté ki oly kitűnően, mint Zwingli vagy épen mint Kálvin. Nagyszerű intuitiv ismerettel birt; Zwingli inkább discursiv ismerettel, habár nem oly mély gondolkozással ékeskedett.

Zwingli jelentősége nem annyira bizonyos tanok sokoldalú nyomozásában áll, — erre nézve kevés ideig élt, — hanem igenis ő átdolgozta az irás egész kincsét az ismeret zárt egészévé. Dogmatikai nézete tökéletesb, egységesebb és őszhangzatosabb; előhaladása tervszerűbb, határozottabb és egyházképzőbb, mint a Lutheré. Még inkább áll ez Kálvinra nézve.

A genialis gondnólküliség jelzett jellemvonása nem maradt befolyás nélkül a Lutherről nevezett egyházban. Magas hitszárnyalása mindent magával ragadt; midőn pedig az új helyzetben való otthonias találás forgott szóban, egész felületes lett a hozzákezdés. A gyülekezet mellőzve lőn, minden felülről, fejedelmek s theologusok által dekretáltatott s a gyülekezetet nagyon is középkori kiskorúságban hagyták. A régi egyház hagyományaival való szakítás nem volt oly határozott, mint Zürichben. A képek és oltár-szolgalat egy része — fájdalom — megmaradt, sőt Sváb és Dánországban megtartá ez utóbbi a mise nevezetét. A gyónás az absolutióval együtt, e szokás, melyet Müller Rostockban a „három holt bálvány“-hoz számitott, valamint az exorcismus a keresztségnél meghagyattak. Római kovász maradt vissza s ez aztán észrevétlenül befolyást gyakorolt az egész gondolatvilágra. Egyházunkban azonban ez eset nem fordult elő. Zwingli sokkal gyökere-

sebben tudta elválni mindazon szálakat, melyek az evangélikusokat a rómaiakkal összekötötték.

Jellemszilárdságának erélyét bebizonyítá Luther urvacsoráról szóló tanáhozi merev ragaszkodása által. Az „éretl“ szócska az egész embert átváltoztatta. Luther bűnhődött, midőn fenséges czáfoló bizonylatok daczára vonakodott testvéri jobbot nyújtani a zürichi reformátornak; félreismerte őt a marburgi beszélgetésnél, a helyett, hogy tőle tanult volna. (Összehasonlitandó Christoffeltől: Das Leben Zwingli's, pag. 304. kk. és Planck: Geschichte der Darstellung und Entwicklung des protestantischen Lehrbegriffes, Band II. Buch 6.) Ez urvacsoratannal Luther egy új scholastikának veté meg alapját, mely aztán a Jézus személyéről való tanban is elvált a református egyháztól. Luther halála után, fájdalom, beállott a békétlenkedés. Az urvacsoráról való tan láthatóbbá tette a viszályt a két egyház között. A Zürichchel való meghasonlás a lutheri egyház gyászos örökségévé vált s később átvitetett Genf-re. A concordiae formula a kalvinisták és tulajdonképen Luther meggyőződése ellenére is a praedestinatio tanát visszautasítá. Ezzel pedig egy titkolt semipelagianismus-hoz visszaesésnek alapját veté meg.

Az így beállott ellenségeskedés a concordiae formula óta időszaki bajjá lett. Kálvin és Melancton könnyei mit sem segítettek; csak ingulték a buzgólkodókat. Mint ragadozó farkast üldözték a nemes Lasco-t Dán és Németországon keresztül. És a reformátusok? — Panasz- és vára-kozásteljes szivvel állottak szembe ily ellenségeskedéssel Kegyes Frigyes egész levelezése a református magatartásnak nagyszerű glorificatiója ez oly szomorú időkben. Térjünk vissza most saját tűzhelyünkhöz a Kappel melletti véres harcz után. Zwingli korábban elhunyt, semhogy egyházunknak egyedüli alapvetője lehetett volna; s így különös jellemvonásai ref. egyházunkra tartós befolyás nélkül maradtak. Zwingli nem is hagyott hátra oly művet, mely egy dogmatikával fölérne. Ő a keresztyén tan nagy alaptételeit nyomozta a sz. irásból; iratai inkább hitdeklaratiók mint dogmatikai tárgyalások. Megnevezzük itt 67 beszédét 1523; Berni tételek 1628; Fidei ratio ad Carolum imperatorem 1530. Fidei expositio ad Franciscum regem. Legterjedelmesb dogmatikus tartalmu iratai: „Commentarius de vera et falsa religione“, továbbá „De providentia.“

A mit Zwingli lélekben megkezdett, azt bevégzé lélekben a nagy Kálvin.*)

Dr. Böhl Ede.

*) Magyar ref. egyházunk egyik első rendű szükséglete most egy keresztyén hittan, a Lang-féle dogmatika pusztító hatásu. Vajha épen a hivatott s nagy készütségű Dr. Böhl ur hittana lenne az, mely uttörőül magyarul jelenne meg.

Szerkesztő.

Hodge hittanáról, M'Cosh bölcsészetről.

(Levél töredék.)*

A nagy Hodge-ot** végig olvasám vala egészen. Ropant vala a lelkemben szüntelen érzett hatás, ellenállhatlan benyomás. És miben rejlik Hodge egész nagysága? Egyesegyedül: Pál apostolban. Ő rendszeres teológiát írt; felölelt ő abban a világon létező mindenféle emberi speculatiót, az őskorból úgy, mint a közép és jelenkorból, s valóban rendkívüli bámulatossággal s mesteri hatalommal kezeli a legszűkebb hegei filosofiát tarthatatlan idealismusával, ép úgy, mint a Huxley-féle, vagy bármely modern teoriát, melynek tendenciája durva materialismusban végződik; és az egész műnek mi a veleje, mi az átható kovásza? Felelet: Pál apostol szelleme, melyet Hodge a páli levelekből, de különösen a rómaiakhoz és zsidókhöz írottakból merített ki, mint drága kincset a roppant tenger mélységéből. A dogmatikusnak mindenek előtt exegetának kell lennie s megfordítva az exegeta csak egyoldalúságban marad, ha a kibányászott kincset dogmatikailag, tehát az örökélet gyakorló tanára kihatólag nem alkalmazza. — Hodge egy személyben dogmatikus és exegeta, minthogy systematica theológiáján kívül csakugyan írásmagyarázati műveket is adott ki, t. i. a rómaiakhoz, korinthusiakhoz és ephézusbeliekhez írott levelek magyarázatait. — Természetesen Hodge erős vágyat keltett bennem Kálvin és Augusztinus közelebbi megismerésére is, hogy így a keresztyén tan e hármasszlopára támaszkodva érthessem meg, a mennyire lehet, azon tudományt, mely Pál apostolnak nem emberektől és nem is emberek által, hanem ama dicsőséges mennyei királytól adatott közvetlenül, ki diadalt vett e világon s a halálon.

Egy reám nézve szintén fontos másik tényről is szabadon futólag szólanom. — Ugyanis Hodge olvasása közben alkalmam vala megizelíteni a különböző bölcsészeti rendszerek irányát, tendenciáját is; mert ezek közül mindenikből van felhozva valami Hodgenál, bennem csak úgy véletlenül — csak reám nézve véletlenül, a mennyiben előre nem valék rája elkészülve, azonban hiszem, Isten lelkének vezérlete alatt — vágy támadt a filosofiával is közelebbi ismeretségbe jönni s azóta egészen kezdek „philosophical mindedness“-re szert tenni

*) Egy derék magyar theologus leveléből, mit hozzám intézett, közlöm e töredéket, hogy az amerikai hitészeti és bölcsészeti irodalom mezejéről is értesüljenek az olvasók. Ifjú barátunk haladjon buzgó tüzével, én szívből üdvözlöm s tisztelem szakszerű törekvéset. Oh bár a hazai földön is méltányolnák egykoron, itt sokszor a kevesebb érdemek procedáinak. Szerk.

**) Hodge Károly hittudor s tanár a princetoni kollégiomban (Amerika) nagy műve „Systematic theology“ London és Edinburgh, 1875—1876. 3 kötet I. 648 lap. II. 732. III. 880. A pótlék kötet index, 79 l. A 3 kötet ára 42 shilling, az indexe (betűrendes tárgymutató) 3 sh. 6 d. — I. kötet tartalma: bevezetés. Tulajdonképeni theologia. II. köt. Anthropologia, Soteriologia. III. köt. Folytatás. Eschatologia. — Négy ezer példányban kelt el. A nagy tekintélyű „British Quarterly Review“ (Britt negyedéves szemle) írja róla „ha felhivatnánk nevezni szerzőt, a ki Kálvin exegetikai tapintatához egyestül Kálvin szellemi felfogása nagy mérvét, átlátszó világosságát a rendszeres hittanában, a princetoni tanárra kellene utalni. Ő hatalommal bír a vita alatti nagy tani forduló pontokat ritka erélylyel és kitartással felfogni, feltartani; e mellett képes diadalmas ügyességgel előmutatni a különböző fogásokat.“ Több bírálók a legjelesebb angol műnek tartják a dogmatika mezején. — Ő tartható a legnagyobb kálvinista dogmatikusnak századunkban.

s épen ennek következtében jelenleg M'Cosh-sal*) foglalkozom, kinek „Intuitions of the Mind“ („A szellem néződései“) című metaphysikai művét olvasom. Itt az emberi tudomány terén egy egészen új és nagy mezőt látok magam előtt s kedvet és hajlandóságot is érzek magamban e tágas mezőn tájékozást szerezni. Mondanom sem kell, hogy a philosophia terén egészen intuitivista lettem, vagy is még szorosabban szólva M'Cosh-t vettem s veszem utmutatóul, vezéremül. Maga Hodge is azt tartja, hogy az egyoldalú speculatiótól a pantheismustól, akár a materialismustól egyedül az intuitivismus bölcsészete nyújt biztos s az ember értelmi és erkölcsi tudatának megfelelő védelmet. És valóban érdekes dolgokat látok én itt. Ugy Britanniában, mint Amerikában két irány küzd a bölcsészet terén jelenleg egymással. Egyik az utilitarismus (haszonelvűség) iránya — nagy mestere: Stuart Mill, kitől valószínűleg Herbert Spencer veszi s vette át, bár némileg tőle különböző, sőt ellenkező irányban a vezérszerepet; a másik az intuitivismus iránya, melynek jelenleg egyik legelőkelőbb képviselője s elismert bajnoka M'Cosh. Más szóval azt is mondhatom, hogy az angol és skót philosophia harcban áll egymással. Reid, Hamilton, Mansel valának a skót irány legkitünőbb képviselői a közel multakban, s az ő halálukkal most M'Cosh, a princetoni collegium presidense (igazgató) uralja és pedig nagy ésszel a philosophiai és természeti tudományokban roppant jártassággal a helyzetet. — M'Cosh bírálatot adott ki a Mill philosophiájáról, ki előbb szintén bírálatot írt volt Hamilton philosophiájáról. M'Cosh szerencsésen uralja állását. Ő Halmiltont Angliában az új világ, sőt a jelenkor Kant-jának tartja, ki az angol nyelvű gondolkodók lelkére roppant befolyással, irányadással volt. Tőle M'Cosh abban tér el, hogy az ismerés relativitásának Kanttól kölcsönözött fogalmát helytelennek nyilvánítja, s e pontot Hamiltonnál, valamint követőjénél Manselnél helyteleníti, vagy legalább is vigyázatlanságnak tartja. — M'Cosh philosophiája két tételre redukálható és pedig 1) Igaz ugyan, hogy rész szerint vagyon bennünk az ismeret; de 2) eredeti, intuitív tehetségekkel bizunk a dolgok megismerésére és így ismerjük magokat a dolgokat, nem pedig csak azok látszatát. — Ő az apriori és experientialis philosophiát szerencsésen együvé foglalja, hirdetővén, hogy magában véve mindenik egyoldalú s ellenkező az emberi természettel, az előbbi pantheismusra, idealismusra, az utóbbi materialismusra menvén ki eredményileg. — Rész szerint vagyon bennünk az ismeret, de azért való az s mi megismerhetjük a természetből s a teremtett dolgoktól Istent stb. stb. Más szavakkal M'Cosh az ismerés philosophiáját egyenesen Pál apostol szerint magyarázza s nagy készütséggel és erős logikával veri úgy a német transcendentálistákat, mint az angol experientialistákat stb. stb. M'Cosh művei közül megvettem: 1) Intuitions of the Mind; 2) Method of divine government (az isteni kormányzat módja); 3) Examination of Mill's philosophy, as Defence of fundamental truth“ (Mill bölcsészetének bírálata mint az alap igazság védelme) címűeket. — Több philosophiai munkát is vettem, u. m. Hamilton műveit, Mill műveiből, Mansel műveiből stb., szóval felszereltem magamat philosophiai fegyverekkel vagyis tárházakkal és még van kiszemelve pár mű, mit meg kell vennem. Hogy egyuttal más vett könyveimről is szóljak, megemlíthetem, hogy theologiai művek közt, a Hodge művén kívül, Pál apostol leveleinek magyarázatait részint

*) Lásd nagy hatású beszédét, mit az egyetemes preszbiteri gyűlésen tartott, közölve Lapunk 1877. évi 39-ik számában.

*

Lightfoottól, részint Eadietől megvettem. A jelenlegi angol exegesis terén Lightfoot legelől áll Pál apostol leveleinek magyarázásában. Fairbairntól megvettem a „Typology“-t (Előkép-tan), Schafftól az apostoli egyház történetét, Sheddtől a keresztyén tan történetét, Cunningham „Historical theology“-ját, a mult századi híres President Edwards amerikai író műveit, ki-ről Hodge oly gyakran emlékezik művében, Müller Miksa bevezetését a vallástudományba és nyelvtudományi felolvasásait stb. stb. több műveket, miket itten nem lehet elősorolnom. Az angol bölcsesek közül M'Cosht, Hamiltont s Millt viszem magammal Németországba is, mert velök közelebbi ismeretségbe kell jönnöm s philosophiai képzettségre akarok szert tenni, hogy aztán a theológiával s különösen Pál apostol leveleinek értelmezésével annál könnyebben s alaposabban lehessen elbánnom. — Tehát páli theologia és intuitiv philosophia lebegnek folyvást szemem előtt s Isten segedelmével mindkettő terén határozott iránynyal, megállapodott nézetkörrel szándéksom annak idejében haza menni és hogy ez megtörténhessék, lehetőleg hosszú ideig künn leszek, használván most, míg idő vagyon, az ifjui alapvetés alkalmait.

e—e.

KÖNYVISMERTETÉS.

Fairbairn lelkipásztorkodástana. *)

(9-ik közlés. Vége.)

Ezen előzetes fejtegetések után azon kérdés merül föl először is, hogy mely dolgok azok, melyek fölött fegyelmet kell szolgáltatni? Vannak olyan esetek, melyeknél kétség sem merülhet föl, de ismét olyanok is, melyek egészen bizonytalan jellegűek, melyeknél oly sok mellékkörülmény veendő számba, hogy a helyes ut feltalálása dolgot ad a legtapasztaltabb lelkészeknek s egyházvéneknek is. Azon elv, hogy csak a szemmel látható vétkek ellen alkalmaztassék a fegyelem, azon nehézáron esik meg, hogy elveszti az ember a lehetőséget egy lélek megmentésére. Itt a rossz hajlam már alakulóban van, de még nem erősödött meg, lelkiismeretes működés által még elejét lehet venni; később minden intés, egyházból való kirekesztés eredmény nélkül marad.

A fegyelemszolgáltatás gyakorlati processusában három egymás után következő fokozat van. Az első, gyakran igen nehéz rész a tényálladékok megállapítása. Minden részről akadályokkal találkozhatik itt a lelkész: a vádlottak, a vádlók s olyanok részéről, kik bizonyítékokkal szolgálhatnának ugyan, de vagy nem akarják, vagy félnek azt tenni. Vannak aztán befolyásos emberek az egyházban, kik az ilyen kérdéseket vagy eldöntetlenül akarják hagyni, vagy rövid summás uton elintézni. Fődolog itt, hogy a lelkész ugy legyen ismerve, mint tökéletesen megbízható egyén, kit csak népe szellemi javának előmozdítása érdekel s azért minden rosznak ellensége. Ne legyen ő késlekedő, de elhamarkodó se, se habozó a választandó eszközökben. Éleslátás, figyelem, ítélőtehetség, türelem és szorgalom sok segítségére lesznek. Utolsó alternativa az, de melyhez csak a legritkább esetben kell folyamodnunk, hogy illetőt az eskü komolyságával hívjuk föl a tényálladék előadására. Hogy erős ily esetben a kísértés, hamis állítással az egész dolognak véget

*) Lásd az előző közleményeket Lapunk 1. 3. 9. 30. 34. 35. 42. 44. számaiban.

vetni, ez világos s épen ezért kell csakugyan ritkán folyamodni ezen eszközhöz.

A második fokozatot az azokkal való bánásmód képezi, kiknek bűnös voltuk be levén bizonyítva, lelkész őket annak helyes tudatára akarja vinni s oly helyzetbe juttatni, mely igazolja az egyházat, ha illetőket közösségébe újra fölveszi. Természetesen fő itt a személyes érintkezés; ha az egésznek formái, hivatalos alakja van, ritkán eredményezhet az valami valódi jót. Az itt használt modorban van letéve a további eljárás alapja is, ha t. i. lelkész képesítve van a megrovás igazi szellemétől áthatottan a szívbe behatni, azt megérinteni és lágyítani. S miben áll a megrovás igazi szelleme? Nem szigorú és hajthatatlan kijelentése az Isten haragjának a bűnösök ellen, nem az ugyan igazolt nem tetszés tüzes fölgerjedése a szégyenletes eljárással szemben. Alkalmilag valamennyi ebből megengedhető s végső esetekben igazolt, de valójában valami mélyebb, nyugodtabb, kimértebb és tartózkodóbb az s azért sem megszerezni, sem kielégítőleg gyakorolni nem könnyű. Nemcsak különböző egyéneken, de egyesekben is különbözni fog e szellem eltérő esetekben és sokszor a legtökéletesebb eljárás sem biztosít sikert. Sok esetben, bár először igazi töredelem és megtérés jelei mutatkoznak, idővel e hatás elenyészik s az illető újra oly távol van Isten országától, mint bármikor előbb.

Az eljárás harmadik része az egyháznak adandó elégtételt, az illető felek feloldozását s egyházi előjogaikba való vissza állítását illeti. Ez ma már röviden és futólag történik azzal szemben, a hogy az közvetlen a reformáció után és még inkább a keresztyénség első századaiban történt. Cyprián és Tertullian írják le azon bünbánati tényeket, azon megalázó eljárásokat, melyeknek az egyházi fegyelem alatt levők alá voltak vetve, míg neveik újra föl lettek véve a kommunikálók lajstromába. Míg e leírásból látható roppant szigor első látásra a szentség képét tárja elénk, más oldalról mély sebről is tesz tanúságot, hogy t. i. külső eszközökkel akarták azt elérni, mi egyedül Isten kegyelme s Krisztus-váltság munkája által érhető el. Érdekes az is, mit a skót reformáltak szigorú fegyelemszolgáltatásáról beszél el Fairbairn. A reformáció utáni korszakban a nyilvános bünvallomások és feddések gyakorlata, összekötve formális feloldozással s azon intéssel, hogy az illető menjen el s ne vétkezzék újra, rendes része volt a skót egyház fegyelmi eljárásának s így tartott ez több nemzedéken át. Bármily magas rang sem mentett ettől meg. Azok közt, kik nyilvános bünvallomást tettek, ott találjuk a főkincstárnokot (Lord Treasurer) 1563-ban, Argyll grófnőjét 1567-ben s az orkneyi (protestans) püspököt 1568-ban. Legtöbb templomban ott volt ezen kívül az ugynev. „bünbánó szék“ közel a szószék mellett s ezen kellett az illető fegyelem alatti személynek két-három egymás után következő vasárnapon ülnie s kevéssel az istenitisztelet berekesztése előtt felállania, hogy elfogadja az ünnepélyes intést és feddést a gyülekezet jelenlétében, míg végül a formális feloldozás következett. Az idők változtak, e gyakorlat mindig enyhébb lett s végre feledésbe ment. Helyette először pénzbüntetés jött divatba, mi a simoniának csak egy neme, de ez sem tarthatott soká. Megszüntek a nyilvános feddések s a formális kiközösítés és feloldás esetei sem jeleztettek végül a gyülekezet előtt a szószékből.

Sajnálandó-e ezen változás? Erre nem könnyű felelni. Bizonyos az, hogy mai időben már sok dolog illetlennek és tisztességtelennek látszanék, mi csak sértené a nép érzékét s ron-

tana a helyett, hogy építene, mit korábbi időkben felindulás nélkül hallottak és szemléltek az emberek. Lehetetlen a dolgok ez állását tagadni s ellene sikerrel küzdhetni reménytelen dolog; lényeges része az a modern kor civilizációjának s finomulásának s jó politika az az egyháztól, idomulni a korhoz s a régi fegyelemből, a mennyire lehetséges, csak a lényegét tartani meg s elhagyni az alakot. Hol egy-egy buzgó lelkész megkísértette a régi gyakorlatot visszahozni, a kísérlet mindenütt hajótörést szenvedett. De jól rendezett egyházban, hol elvhü, okos és kegyes emberek vezetik a szellemi felügyeletet, kik azon felül az egyháztagnak tiszteletét és bizalmát is élvezik, még mindig lehetséges magán uton a fegyelemszolgáltatás s a mi így történik az egyház megbízottai által, csak annyi az, mintha maga az egyház által, vagy annak jelenlétében történnék. Többet használnál ez a mai korban, mint a régi alakhoz való merev ragaszkodás, mely míg a szentirási eljárással látszólagos egyöntetűséget tüntet föl, feláldozza a lényegét.

IX. fejezet. Mellékeszközök és tényezők.

Oly dolgok értendők ezek alatt, melyek nem tartoznak egyenesen és szorosán a lelkészi hivatalra, de mégis oly közel állanak ahhoz, hogy legtöbb esetben érdeke és kötelessége lelkésznek azokat bátorítani és előmozdítani. Szükségképen különbözők ezek a hely és lakosság viszonyaihoz képest. Tapasztalat itt is a legjobb tanító és vezető. E mellékeszközök és tényezők két osztályba sorozhatók.

Az első osztályba tartoznak azon törekvések, melyek a vallásos és építő irányu olvasmányok iránti izlést célozzák. Világos ennek a szöszékre való jó visszahatása. Előmozdítják azt némi részben az ugynev. tractatusok, bár ezeknek inkább a bibliai igazságok felőli helyes ismeretek terjesztése a céljuk. Jobban megfelelnek illető célnek a havi és heti folyóiratok, melyek most már nagy számmal jelennek meg, különös célzattal vasárnapi magán-, vagy családi használatra. A bel- és külföldi missiói működésekről szóló jelentések terjesztése is figyelmet érdemel. Ilyenek terjesztésére társulatok alakítandók s előmozdítandó a körárusi (colporteur) intézmény.

Nagy figyelem fordítandó a vasárnapi iskolákra és, hol lehetséges, gyülekezeti könyvtárak állítására. A kiterjedt ifjúsági irodalom ápolása szükséges, mert visszahatással van a gyülekezet idősebb tagjaira is. Előmozdítják a gyülekezet szellemi jólétét a hétköznapi esti felolvasások is, melyek néha egyenesen vallásos érdekük is lehetnek, de többször történelmi, irodalmi, vagy tudományos természetűek, melyek közvetlenül hathatnak a vallásos meggyőződés erősödésére is. A lelkészek tartásuk e felolvasásokat, bár alkalmilag mások segélyét is igénybe vehetik. Minden körülmények között előmozdítandók az imára gyűlések vagy fohászórák (prayer-meetings) s nagy vigyázattal az ugynev. társulási gyűlések (fellowship meetings) Oly célból állanak ez utóbbiak elő, hogy tagjai az isteni igazságra és vallásos tapasztalatra vonatkozó nézeteiket kicseréljék. Hasznos ez, ha oly — kevés számú — tagokból áll, kik egymáshoz bizalommal és rokonszenvvel viseltetnek, kik egymás szívéhez beszélnek; ellenkező esetben üres fecsegés, vitatkozás s veszekedés lesz az ily gyűlések vége. Okos lelképásztor nem avatkozik ily irányu gyűlésekbe s egyenesen sem nem pártolja, sem nem kárhoztatja azokat. Az imálgyléseknak (prayer-meetings) is csak úgy van azonban jó eredményük, ha találkoznak azok vezetésére kellő buzgóságu és tehetségü emberek.

Mi a második osztálybeli mellékeszközöket illeti, tágas

mező hevert a lelkészek előtt egész a legújabb időkig a szegényekkel való eljárásban. Dr. Chalmers ezen a téren nyert először babirokat, mint philanthrop. Ma már saját közegek igazgatják az ide vágó ügyeket, de természetesen mindig kötelessége marad lelkésznek érdeklődni a szegények állapota iránt s új módokat találnia fel a szükség és inség oly sajátos eseteiben, melyek időről időre előfordulnak s melyekre a törvényes államszervezet nem nyújt megfelelő enyhítést. Kötelessége az evangyeliom szolgájának minden oly intézmények pártolása, melyeknek célja a pauperismust s a társadalmi bűnöket (péld. fajtalanság, mértékletlenség) kisebb mértékre szállítani, vagy megakadályozni. Különös utasításokat, stereotyp eljárási módot adni szükségtelen. Az igaz szeretet megtalálja a helyes utat s áldást arat működése után.

Ezekben adtam a fölvetett érdekes könyvnek bő ismertetését. Szándékosan nyújtottam azt ily hosszúra, hogy lehetőleg minden nevezetesebb eszmét fölemlitsek, mely a könyvben előfordul, bár jól tudom, hogy az így sem sikerült és nem is sikerülhetett teljesen. Ha akad valaki, ki ismertetésem után kedvet kap a könyv átolvasására s tanulmányozására, fáradságát a mű gazdag tartalma s nehéz, de szép nyelvezete bőven meg fogja jutalmazni. Erről meg vagyok győződve s épen ez a tudat vétette föl velem tollamat, hogy Fairbairn művét e Lap olvasó közönsége figyelmébe ajánljam.*)

Basel.

Csiky Lajos.

B E L F Ö L D.

Előfizetési felhívás a barsi ref. esperesség monographiáját tárgyazó müre.**)

Hasznos szolgálatot vélünk tehetni nemcsak önmagunknak, de közvetve a prot. egyh. történelemnek is, midőn esperességünk monographiáját, Kiss Károly ur által megírva, sajtó alá bocsátani s ekkép multunk emlékeit az enyészettől megőzni, jelenünket pedig megismertetni óhajtjuk. Negyedfélszázados multunk történeti kincsei szétszórva hevernek; sok ezek közül végkép elpusztult, több elenyésző félben, de a legnagyobb rész tán megvan, csak napfényre kellene hoznunk, hogy időve az ily összehordandó anyagból fölépülhessen hazai prot., illetőleg ref. egyházunk történelme. — Másrészt tán a jelentőleg is jó dolog az, ha kissé közelebből ösmerjük egymást, mint a mennyire a szokásos névtárak után lehet.

E szempontokból bocsátjuk sajtó alá esperességünk monographiáját azon biztos reményben, hogy meleg pártfogásra találunk a testvér-egyházmezyék, kerületek s általában az e tárgy iránt akár tudományos, akár felekezeti szempontból érdeklődők részéről, s azon forró óhajtással, vajha e példát a többi testvér egyházmezyék is mihamarább követnék!

Bizalommal fordulunk különösen az esperesi karhoz, kérve, hogy egyházmezyéjökben számunkra előfizetőket gyűjteni kegyeskedjenek.

A mű jövő év jan. végéig meg fog jelenni, körülbelül 20 iven, következő tartalommal:

*) Ez ismertetés is élvezettel tölti el az olvasót, magam is óhajtottam a bő ismertetést, hogy a mai korban oly fontos gyakorlati lelkészet ismét és ismét elméjébe hozassék ifjabb lelkészeinknek.

Szerkesztő.

**) Pártoljuk az ily szép vállalatot, ily kövekből épülend fel prot. történelmünk csarnoka. Tisztelet a fáradozóknak. Szerk.

I. Rész. Általános viszonyok. 1. Fejezet: A barsi ref. esperesség naplóinak ösmertetése. 2. A hajdani dunántúli és somorjai kerület. Az egyesülés. A püspökök névsora s rövid életrajza. 3. A lévai vagy barsi esperesség. 4. Esperesek, protoniorok, ezek választása stb. 5. Egyházkormányzat. Gyűlések. 6. Esperesek névsora s életrajza. 7. Segédgondnokok, világi tanácsbírák. 8. Leviták, káplánok stb. 9. Fegyelem. 10. Candidatusok vizsgálata. 11. Egyházlátogatás. 12. Pénz- és magtár, gyámolda. 13. Könyv- és levéltár. 14. Szenvedések története. 15. Tanügyi állapotok. 16. Lelkész s gyülekezet közötti viszony. 17. Anyagi viszonyok. 18. Nép — és földrajzi viszonyok. 19. Valláserkölcsei állapotok.

II. Rész. a) Az egyes gyülekezetek multja s jelene. (211 anya- s leányegyház multja s jelene.) b) Végkép megszűnt egyházaink. Ez, rövid nézetben, a mű tartalma.

Az előfizetési ár 1 frt, mely legfeljebb december végéig alólírotthoz küldendő. Nagysarlóban (postahely) 1878.

A barsi ref. e. megye nevében
Nagy János,
esperes.

Brocken Lajos.

(Gyászrajz.)

A kies Galga völgyének halottja van: a vasegészségű Brocken Lajos, a domonyi evang. egyház papja, az aszódi iskolajárás körlelkésze, október 10-én, élete 51-dik évében váratlanul kimult.

Bölcsője ott ringott, a hol sirja megnyílt: ő 1827. okt. 15. Domonyban született. Atyja: József, a vallásos buzgó papok példányképe, félszázados hű sáfárkodás után, 4 év előtt ment be az ő mennyei Atyjának örömébe. Anyja: Balazsovics Terézia, a Mária kegyes vallásosságával a Mártha gondosságát okosan egyesíteni tudó tisztos matrona, ki, miután Isten jóvoltából a domonyi paplak csendes béke-hajlékában 52 évet töltött el boldogan, könnytelt szemekkel, fájó kebelrel gondol a papözvegyek szomorú sorsára, a fájdalmas költözködéssre. B. L. jeles atyjától nyervén az első oktatást, 9 éves korában a félóránnyira fekvő Aszód evang. latin iskolájába adatott, hol későbbi sokoldalú képzettségének s műveltségének alapját nyeré. A negyedik osztály sikeres elvégzése után, a selmeczi lyceum növendéke lett, honnan theológiára Pozsonyba ment. Egy év múlva azonban pályát változtatván, a pesti egyetemen mérnöki tudományokat hallgatott s a vidéken e szakban gyakorlatilag működék. Itt érték őt az 1848-dik évi események. Egy perczig sem habozott; hívta a haza és ő otthagya a muzsákat; letette a tollat s rajzont s kardot kötött, számos társával egyszerre csapván fel köztüzérnek. Az egész magyar szabadságharcot szerencsésen és dicsően végig harcolta. 1849. májusában a Pestet lövő Henczy pusztításainak ellensúlyozása végett, ütegével, már mint jeles tiszt, a Szt. Gellért hegyen foglalt állást s lövette Buda várát. Világosnál besötétedett életének ege, letette a fegyvert s kapitányi rangja daczára, mint közlegény soroztatott a bakák közé. Csakhamar örvezetővé léptettetett elő; ő vonakodott a kitüntetést elfogadni, de szigorú parancs érkezék, nem volt szabad ellenkezni, elfogaata a fénytelen egy csillagot, s azután egész 8 év alatt nem vitte többre. . . . Megszabadulván a katonaságtól, ismét az istenészet szentélyét kereste fel. Pozsonyban folytatta s bevégzé a theo-

logiát. 1858-ban pappá szenteltetvén fel, először Tóth-Komlóson, Horváth Sámuel mellett, azután egy év múlva Nyiregyháza, Elefant Mihály mellett volt segéd-lelkész. Itt a patentális mozgalmak miatt neki is sok baja volt. Nem sokára Komlós-Keresztesen, majd Aboson viselt rendes lelkészi hivatalt. Hasonló minőségben működött néhány évig Felső-Petényben is, mig nem négy év előtt a hálás domonyiak által választatott meg lelkipásztorul. Így sokat hányattatott élete sajkája biztos révbe jutott, béke partot ért, — s ő kedves földieinek atyjává, barátjává vált. A szószéken méltóságteljes, a magán életben kedves, kedélyes, élces volt. Iskolájában magán kedvtelésből éveken át tanította a vallást és számtant. Boldognak érezte magát, bár maga családot nem alapított, ha gyermekoskoru vette körül. Szerették őt ugy a szegény kunyhókban, mint az uri termekben; a hol ő megjelent, ott mindenki feléledt, felpezsdült, fellelkesült. — Három év óta az aszódi iskolajárásnak volt fáradhatlan decanusa. — Hogy mily ügyesen tudta a tollat forgatni, arról többek között bizonyosságot tesz, a váci ev. egyház által kiadott emlékkönyvben, Bethlen Gábornak szellemdúsan megírt életrajza. Utóbbi időben népnevelési tankönyvek írásával foglalkozott. Részint kész, részint tervbe vett művei kiadásában megakasztotta a kérelhetlen halál. Körülbelül 8 hét előtt, a templomszentelési ünnepi beszéd elmondása után, felhevült állapotban több pohár hideg vizet ivott s epemirigybe esett, miből budapesti jeles orvos-öcscsének sikerült őt egyidőre megmentenie, de azóta a kedves örökös mosoly eltűnt piros arczáról, a beszédes ajkak elnémultak. Október hó 2-án, mikor őt meglátogatám, már csak susogva mondá: „Isten kezében van az én életem.“ Egy hét múlva, a mikor az őt gondosan ápoló édes anyját átölelte, végsőhaja oz volt: „én nem félek! Szép életre csak szép halál következhetik“ . . . Temetése, a szorgos dolog idő daczára, nagyszerű volt. Az udvaron imát mondott: Kis Péter, tógyörki lelkész, a templomban egy gyászének elzengése után Moravcsik Mihály aszódi lelkész tót beszédben találó színekkel ecsetelé (Ján. 10, 11. alapján) a jó pásztor képét, azután alólírott a megfeszített Jézus eme fájdalomszava alapján: „Én Istenem! én Istenem! Miért hagytál te el engem“? (Máté 27, 46.) tárgyalá, hogy így sohajtoz az: a) kit sok minden hágy el, b) ki sokakat hágy el, c) ki sokkal hágy fel. — Innen az imposans menet a sirkert felé irányzá lassu lépteit. Előre mentek az aszódi algymnasium növendékei gyászlobogóval. A sirnál imát mondott Miklóssy János, csövári lelkész és búcsúzott a tanítói kar nevében Micsinay Pál, helyb. tanító. — Korai sirját soká nem fogja befedni a feledés moha, mert él sziveink szentélyében emlékezete! Születése évfordulati napját itt be nem várt lelkének, ujjá születése után, adjon jószágos Teremtője örök üdvösséget!

A megboldogultnak születése napján írta Acsán október 15. 1878.

Melczer Gyula.

K Ü L F Ö L D.

A Gusztáv Adolf-egylet

1878. szeptember 17. 18. és 19-én Hamburgban tartott nagy gyűlése.

Hol 1851-ben először, Hamburgban tartatott most másodizben az egylet nagy gyűlése, mely sorszám szerint a 32-ik volt.

Dr. Calinich főlelkész és dr. Peterson senator, 17-én d. u. 5 órakor üdvözlék az egylet küldötteit és vendégeit azon város részéről, mely hamvaiból kikelve, világvárossá növekedett s intézék üdvözlőket a G. A.-egylethez, mely az első hamburgi látogatás óta világ-egyletté izmosodott.

E kettős üdvözlőket viszonzá Dr. Fricke, egyleti elnök, visszapillantva a történelembe, mely szerint N. Károly e helyett szemelé ki „Hammaburg“-nak vagyis az észak felé terjesztendő keresztyénség védvárának. És bepillantva a jelenbe, London, Liverpool után Hamburgot látja kitűnni, mint harmadik legnagyobb kereskedelmi városát Európának. Régi jó német város ez nemcsak, de régi, gyakorta kipróbált jó protestáns város is. — Bugenhagen vitte itt keresztül a reformációt 1528 ban. Az 1851-iki nagy gyűlésre szóló meghívón ezen Bugenhagen képe diszelgett, jeleül annak még él e városban az ősrégi protestántizmus. Azonban e kegyeletes hit megmaradt maig is e városban. Mint ilyet tehát viszont üdvözlí.

Hat órakor vonult a gyülekezet a Mihály-templomba, hol tartatott az üdvözlő ünnepi istentisztelet, melyen Dr. Baur, lipcsei tanár és consistorialis tanácsos predikált III. Mózes VII. 28, 29. felett. Mi általlesz a G. A.-e. jelen nagy gyűlése is méltó hálaünnep az irgalmas és hűséges Isten irányában? I. Ha meggondoljátok, miért kelljen hálaáldozatot hoznotok és II. mit kelljen, mint méltó hálaáldozathoz valót magatokkal hoznotok.

A második részből kiemelem a következő helyeket.

A hálaáldozathoz szükséges: „Nyilt szem, nyilt szív és nyilt kéz, ezt magunkkal kell hoznunk, hogy hálaáldozatunk tetsző legyen Istenünk előtt“ „A G. A.-egylet nekünk, ev. keresztyéneknek, kik rendezett egyházi viszonyok közt élünk, nyilt szem et adott, hogy lássuk sokféle és nyomasztó inségét sok hitrokonunknak. Azelőtt e tekintetben mintegy vaksággal voltunk megverve. De a nyilt szemhez a nyilt szívnek is társul kell szegődnie. A nyilt szemnek munkája, mely az ezerekre menő kérvényeket vizsgálja, a nyilt kéznek munkája, mely ezek alapján osztja adományait, külszines napszámos munkává fajulnának, ha ott nem volna a nyilt szív, mely Istennek irgalma és a mi Urunk Jézus Krisztus szeretete által, szűkölködő testvéreink számára irgalommal és szeretettel nyilik meg: ezen nyilt szív teszi és teendi mindenkor egyesületi munkásságunkat. És hála Istennek nyilt szívekben nem volt egyletünknek hiánya. És végre nyilt kezek sem fognak hiányzani. Mert baj volna, ha, a mitől teljes a szív, arról csak a száj tanuskodnék és nem egyuttal a segítő kéz is.“

Ezt követé esti 8 óra táján az előkészítő zárt ülés. A nagy gyűlés elnökévé Dr. Fricke, helyettes elnökké Dr. Calinich választatott.

Tárgyaltatott ezután a rajnai főegylet által indítványozott „Utazó ügynökök alkalmazásának“ kérdése. Felhozatott, hogy ily ügynökök közvetlenül tekintenek meg a diasporalis egyházak állapotát; referálnának az egyletnek és jótékonyan hatnának a segélyezendőkre; télen pedig dolgoznának a központi irodában. Mivelhogy azonban ily irtézmény költséges lenne és könnyen gyanúsításokra adhatna alkalmat, az indítvány oda módosított, hogy a középponti bizottság bizonyos esetekben megbizottakat küldjön ki, hogy segélyezendők helyzetét megvizsgálják.“

Azután Danzig, mely 1848 óta önállóan működött, saját kérelmére, mint főegylet vétetett fel az egyetemes egyletbe.

Szeptember 18-kán, szerdán reggeli 8 $\frac{1}{2}$ órakor vonultak a résztvevők a Péter templomába, hol ünnepélyes istentisztelet tartatott. Ez alkalommal szónokolt Dr. Brückner egyetemes superintendens Berlinből a 18-ik zsoltár 36. verse nyomán, következő felosztás szerint: Dávid vallomása a mi ünnepi vallomásunk! Feltaláljuk benne 1) Kötelességünk dicsőségét, 2) megaláztatásunk komolyságát, 3) a reményünk iránti kezességet.

„Mit akar a G. A.-egylet? Célja összeesik egyházunk hivatásával. Átalános nagy hivatása egyházunknak, az idő minden változó ellentétei, a körében felmerülő zavarok, az egymás ellen harczoló irányok küzdelmei közt — evangy. népünk részére fentartani a hitet, mely egyedül vezet boldogságra. Az „erő és anyag“-ba vetett hit, a mint az most egész néprétegeket áthat, bizonynyal nem eszközli azt; a mire szükségünk van, az, a Krisztus által megjelentett üdvösség Istenében való hit. A most uralkodó tulbecsülése az emberi észnek és emberi erőnek szintén hatékony; a mire szükségünk van, az, az idvezítő kegyelemről szóló evangéliumnak boldogító ereje. Mennyiben fogja fel és teljesíti egyházunk e magasztos hivatását, attól függ lényegesen ev. népünk jövője. Azon életfolyam, mely Wittenbergából indult ki, sok oldalát nemzetünk lelki életének termékenyíté meg. Azért tehát, ev. egyház, ismerd fel hivatásodat, gyűjtsd össze a szétforgácsolt erőket, tedd meg kötelességedet szegény népünk irányában, mutasd meg neki, hogy az vagy, minek lenned kell: „szabadításának paizsa!“ stb.

Erre kevéssel 11 óra után vette kezdetét a nagy gyűlés a Jakab templomában, mely a nagy égés alkalmával épen megmaradt. Ének és elnök magasztos imája s megnyitó beszéde, és az üdvözlő iratok felolvasása után, kezdődött a követelt tanácskozmány.

Legelőször szólott Dr. Brückner Berlinből, mint a berlini egyházi főtanács küldötte, üdvözlőve a nagy gyűlést; ígérve az eddigi összeköttetés fentartását és ajánlva azon egyházakat, melyek a porosz egyház oltalma alatt állanak és keleten s Romániában, Olaszországban, sőt Délamerikában is léteznek és a porosz anyaegyháztól nyerik lelkészeiket.

Elnök erre kifejezé köszönetét az ünnepi szónokoknak és felhívja Dr. Criegern titkárt az évi tudósítás közlésére.

Évi bevétel volt 708,898 márka. Az egyleti mű folytonos haladásnak örvend; bizonsága ennek, hogy alapítás óta befolyt 14.183,798 márka. Igaz, hogy a kath. egyház az elhalt pápa sektundiciájára 16.476,281 frank péterfillért gyűjtött és így egy év alatt többet, mint a G. A. e. 46 év alatt, de azért mégis felismerhető e kevesebb jövedelemből is, hogy Istennek tetsző e munka.

Hagyományokban befolyt 43,090 márka.

Az osztrák jubilaumi alapra befolyt a konventi bizottságánál 8539 márka. Ausztria gyűjtött reá 3769 frtot. Sok más adomány közt e célra kapott a brandenburgi egylet egy XVI. Lajos korabeli aranyat, mely ezen alap javára elárvereztetett. A lübecki nőegylet egy ajándékba nyert gyűrű eladási árát adta e célra. II. Oszkár svéd király, a boldogult Zimmermann kérése folytán, országos gyűjtést engedett meg e célra Gusztáv-Adolf halála napján.

Más adományok közt kitűnik a német császár 9 adománya 36,570 márka összértékben, melyből Zágráb 3000 m. kapott. Néhai Láng Mihály budapesti ev. esperes 2714 frtos

hágyománya hajdani egyháza, Modor javára. A kis adományok közül szivrehatók a gyermekek adományai. 6 márka 90 fillért adtak a G. A. e. javára württembergi Heimerding község iskolás gyermekei, mint komlószedésért kapott napszámukat. 6 m. 45 pf, amint szederszedésből szerzett pénz, beadtak az Odemvald erdő melléki hammelbacki gyermekek s e keresetből már több ízben adakoztak az egyletre. stb.

A G. A. egyleti nőegyletek 109,909 márkát gyűjtöttek. A bonni nőegylet 24 papi ruhát készített s Nagy szemonici cseh papnak átadták kiosztás végett.

A gyermekek adományai Württembergben tettek 1500 márkát s ugyanígy adtak Lipcsében és másutt kivált a confirmansok.

Szól azután az évi tudósítás a G. A. egyleti irodalomról, mely valóban érdekes műveket tartalmaz s melyek a gyülekezetek előtt buzdítás végett haszonnal előadhatók. (Folyt. köv.)

Láng Adolf.

K Ü L Ö N F É L É K .

— Világi főjegyző. A tiszántóli reformált egyházkerületben a világi főjegyzőre beérkezett szavazatok folyó hó 1-ső és 2-ik napjain bontattak fel Debreczenben; s 537 érvényes szavazat közül 365 Ármós Bálint egyházkerületi aljegyzőre adott, a többi 172 szavazat 53 egyén közt oszlott meg, a kik közt legtöbb szavazatot nyertek Farkas Antal 31, Körösi Sándor 13, Böszörményi Elek 9, Dr. Kovács Sándor 7, Pécsi Jenő 7, Medve Kálmán 6 stb. — Ezek szerint Ármós Bálint választatott meg egyházkerületi világi főjegyzővé. — 40 egyház nem küldött szavazatot.

— Uj protestáns lap Franciaországban. A katolikus Franciaországban a napokban egy lelkes felhívás hangzott szerteszt, mely a római egyház elhagyására és a reformáció ösvényére visszatérésre int, honnan 300 évvel ezelőtt nagyobb részben külérőszak által a lakosság leszorított. Több köztekintélyű, komoly vallásos érzelmű férfiak, kik a katolikus egyházhoz tartoztak és egynek kivételével még formailag nem is lépték át az evangéliomi egyház kebelébe, azt tették feladatukká, hogy francia népoket a római klérus halalmából a protestáns szabadságába általvezessék. — E célból egy protestáns napilapot alapítanak, mely a lehető legolcsóbb, példányonként 1 sou vagyis 2 kr. o. é. E mozzanat a francia nép életében nagyfontosságú jele az időnek. A párisi belmissiói társulat egyetemes gyűlésében 50,000-re volt téve azok száma, kik Franciaországban, mihelyt alkalom lesz rá, az evangéliomi egyházba késedelem nélkül átlépnek, kiknek átléptét azonban bizonyosan még ezrek fogják követni. R. K.

— Berlin. Nehány berlini magániskolából, melyekbe róm. kath. és prot. gyermekek járnak, a városi iskolaküldöttség rendeletére Kletke, Hopf és Paulsiek s mások olvasó könyvei a leggyorsabban eltávolítottak, azért mert egyikben van ily olvasmány: „Galilei álma Engeltől;“ „Schiller előadása Gusztáv Adolf haláláról“, — „melyek (a vizsgálati jelentés szerint) nem egyes kifejezésekben, hanem tendenciájuk által sértik a katolikus lelkiismeretet“, egy másikban van: „Göcking költeménye“, „Azon helyen, hol Gusztáv Adolf elesett“; végre „Lukas Kranach“ Schopenhauer-től. — Azt jegyzi meg erre a „Neue Evang. Kirchenzeitung“,

hogy a simultán iskolát mint szükségben kiségitőt, de nem mint eszményképet kívánhatjuk. (R. K.)

— Hittanszaki Közlöny. A debreczeni ref. főiskolai hittanszaki önképző társulat „Közlönye“ IX-ik évfolyam 1-ső száma megjelent Torma Károly IV. hittanuló szerkesztése alatt egy negyedrév könyomatban. Az előfizetők száma közelíti a százat, szép pártolás! Tartalom: Szerkesztői előszó. Van-e szükség lelki pásztori gondra stb. értekezés Hajdu Zsigmondtól; Kijelentésekről, Fekete Gyulától; Egyházi beszéd Kiss Bertalantól. Történeti rész Erős Lajostól. Oratoriumi szemle (igen helyes, hogy idő rendszerint feljegyeztetnek a szónoklat tartók); vegyes. A társulatban értekezéseket olvastak Kerekes József az Isten fogalmáról; Böszörményi Béla a vallás tanításról, Dicsőfi József a halhatatlanságról, Fekete Gyula az ó- és uj-szövetségi kijelentésekről. Üdvözljük a Közlönyt 9-ik évi pályáján, a társulatnak pedig az örök alapon való haladást kívánjuk, legyen jelszava az ágostoni: perseverantia!

— Konventi bizottsági ülésre Debreczenből Budapestre távoztak f. hó 6-kán f. t. Révész Bálint és nt. Tóth Sámuel urak.

— Ébresztő cím alatt hetenként kétszer megjelenő társadalmi, tanügyi stb. lapot indított meg Debreczenben Szatmári Károly, előfizetési ár 1 évre 6 frt. Sajnáljuk, hogy épen vasárnap jelenik meg, vasárnap egy lapnak sem illik keresztyén szempontból megjeleneni.

— Negyed fél év Mező-Turon kor és jellemrajzon hirdet Nagy Miklós 1 frtjával előfizetést, sem szerzőt, sem irányát s tárgyát nem ismerjük, róla nem szólhatunk.

— (Halálozás.) Bodnár István vajkóczi ref. lelkész 1826 óta, meghalt élete 75-dik évében s okt. 2-kán temetett el. (E—L.)

— Helvét énekes könyv. Hérisauban (Appenzell) a helvét lelkészársaság legközelebb értekezett az énekes könyvekről, közös énekes könyvet óhajt. A német helvét egyházakban most 7 különböző énekes könyv használatik 3—4 száz énekekkel mindenik s alig van 30—40 ének, mely mindenikben meg volna, az egység felé közeledik a közvélemény.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.

H I R D E T M É N Y .

Pályázat

a nagybányai ref. egyházban megürült segédlelkész és tanítói állomásra.

Fizetés: háromszáz forint, — egy padolt szoba fűtéssel, — tandíj fejenként és félvévenként egy forint, tanítványok száma harmincz körül, — stola.

Kötelesség: az elemi fiiskola három felső osztályának tanítása, — lelkészi szolgálatok teljesítése.

Pályázók a lelkészi hivatalnál November 30-ig jelentkezzenek. Az állomás Deczember hóban elfoglalandó.

Gulyás Lajos
ref. lelkész.